

Isaiam : « Sicut, inquit, Diaboli, et omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, ereditus aeterna tormenta, sic peccatorum atque impiorum, et tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, atque purganda, moderatam arbitramur et mixtam clementiam sententiam judicis. »

B. Gregorius lib. IV. Dialogorum, cap. 39 : « De quibusdam, inquit, levibus culpis esse ante judicium, purgatorius ignis credendus est. » Et in Psalmum tertium punitamentalem in ipso initio : « Scio, inquit, futurum esse, ut post hujus vite exitum, alii flammis exceptur purgatoris, alii sententiam aeternam subeant damnationis. »

Origenes homil. 6. in Exodum : « Qui salvis fit, inquit, per ignem salvis fit, ut si quid forte de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat, et resolvat, ut efficiantur omnes aurum purum. »

Gregorius Nazianz. orat. in sancta lumina, circa finem : « In altero suo, inquit, igni baptizabuntur, qui postremus est Baptismus, nec solum acerbior, sed et diurnior, qui crassam materiam instar ferri depascitur, vitium levitatem absunit. »

Basilius in cap. IX. Isaiae : « Si igitur per confessionem, inquit, defixerimus peccatum, jam succrescens gramen aereficius, dignum plane quod depascatur ac devoret purgatorius ignis. » Et infra : « Non omninodam, inquit, interacionem, et exterminium comminatur, sed immut expurgationem, juxta Apostoli sententiam. Ipse autem salvis erit quasi per ignem. »

Eusebius Emyssenus homil. 3. de Epiphania : « Hec poena, inquit, infernalis illos manebit, qui amissi, et non servato Baptismo in aeternum peribunt. Hi vero qui temporalibus poenis digna gesserunt, per fluvium igneum, per vada forventibus globis horrenda transibunt. »

Theodoretus in scholis Gracis in I. Corinth. III : « Hunc ipsum ignem purgatorium credimus, in quo animae defunctorum probantur, et repurgantur, sicut aurum in conflatore. » Ocumenius in eundem locum :

« Salvabitur et ipse quoque, non tamen citra dolorem, ut par est eum qui transit per ignem, et a concretis levioribus maculis exceptatur. » Tertullianus lib. de anima, cap. 17 : « In carcere te mandet infernum, unde non dimittaris, nisi modico quoque delicto mora resurrectionis expenso. » Cyprianus

lib. IV. epist. 2 : « Aliud est pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, et emendari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasce. »

Hieronymus lib. I. contra Pelagianos ultra med. : « Si autem Origenes omnes rationabiles creature dicit non esse perdendas, et Diaboli tribuit punitientiam : quid ad nos qui Diabolum et satellites ejus, omnesque impios et prevaricatores dicimus perire perpetuo, et Christianos, si in peccato preventi fuerint, salvando esse post poenas. »

Paulinus epist. I. ad Amandum : « Ob hoc impense rogamus, ut quasi frater grandi labore conspires, ut misericors Deus refregat animam ejus stilleidiis misericordiae sue per orationes vestras etc. » Boetius lib. IV. Prosa 4. « Nulla ne supplicia amarum post defunctorum morte corpus relinquis? et magna quidem, quorum alia penali acerbitate, alia purgatoria clementia exerceri puta. » Isidorus lib. I. de divinis officiis, cap. 18 : « Nam et cum Dominus dicit : Qui peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro, demonstrat quibusdam illuc dimittenda esse peccata, et quodam purgatorio igne purganda. »

Beda in Psalm. XXXVII : « Quidam, inquit, committunt quadam peccata venialia graviora et leviora, et ideo necesse est, ut hi tales in ira corripientur, id est, in purgatorio igne nunc interim ante diem iudicii ponantur, ut que in eis immunda sunt, per illum exurantur, et sic tandem idonei esse cun his, qui in dextra coronandi sunt, inventiantur. » Ibidem dicit hanc ignem graviorum esse ponis latronum, martyrum etc.

Petrus Damiani in serm. 2. de S. Andrea : « Non tibi blandiaris si graviter peccandi levior punitientia mansuetu, vel a dissimilante dictatur, cum in purgatorio ignibus perficiendum sit quidquid hic minus feceris, quia digna punitientia fructus querit Altissimum. »

Anselmus in I. Corinth. III : « Nam de quibusdam levibus culpis esse ante corporum resurrectionem, purgatorius ignis credendus est. » Et ibidem asserit esse gravissimam poenam.

Bernardus serm. de obitu Humberti : « Volat fratres irrevocabile tempus, et dum creditis vos cavere istam poenam minimam, incurritis ampliore : illud enim scitote, quia post hanc vitam in purgatoriis locis centu-

pliciter, quae fuerint hic neglecta, redduntur usque ad novissimum quadrantem. Scio ego quam durum sit homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere, sed durius, et multo durius erit futuras molestias tolerare. »

Lactantius lib. VII. cap. 21 : « Quorum peccata pondere aut numero prevaluerint, perstringentur igne atque ambirentur etc. »

Hilarius in Psal. CXVIII. in illud : *Concupivit anima desiderare iudicia justitia tua* : « Nobis, inquit, est illle indecessus ignis obhundus, in quo subeundam sunt gravia illa expiandæ a peccatis animæ supplicia. »

CAPUT XI.

Idem asseritur ratione.

Argumentum quartum ex rationibus. Prima ratio : *Quædam peccata sunt venialia, solaque temporali poena digna. At fieri potest, ut cum solis talibus homo decedat ex hac vita; igitur necesse est in alia vita posse purgari.*

Esse autem quædam peccata venialia, probatur ex Jacobo, qui sic ait, Jacobi I : *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua; concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem (I).* Hic describitur peccatum veniale ex imperfectione actus. Neque locum hic habet distinctio hereticorum de imputatione; nam Jacobus explicat processum peccati secundum se, ac docet post tentationem concupiscentia, quæ sine peccato esse potest, continuo sequi peccatum, si quis non caveat; nam ex concupiscentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum est non tamen mortiferum, si non adit consensus mentis deliberatus; ideo enim subjunxit : *Peccatum vero si consummatum fuerit, accende nimis pleno consensu, generat mortem.*

Præterea I. Corinth. III : *Qui superredita ligna, fænum, stipulas, salvus erit quasi per ignem (2).* Hic describitur veniale ex levitate materiae, et quomodocumque intelligamus

(1) Jac. I, 14 et 15. — (2) I. Cor. III, 12 et 15.

verba Apostoli sive de hac vita, sive de alia, sive de doctrina, sive de omnibus operibus necessario cogitare exponere per ligna, fænum, stipulas, peccata venialia, quandoquidem qui ista habet, salvator quasi per ignem.

Augustinus lib. LXXXIII. q. 26 : « Alia, inquit, sunt peccata infirmatissima, alia imperitiae, alia malitia; infirmitas contraria est virtuti, imperitia sapientiae, malitia bonitatis. Quisquis igitur novit quid sit virtus et sapientia Dei, potest existimare quae sint venialia peccata; et quisquis novit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa pena debeatur, et hic, et in futuro saeculo, quibus bene tractatis, probabiliter judicari potest qui non sint cogendi ad punitientiam luctuosam et lamentabilem, quamvis peccata fateantur, et quibus nulla omnino speranta sit salus, nisi sacrificium obtemperant Deo, spiritum contributum per punitientiam. »

Probatur ultimo ratione; nam intelligibile non est quomodo verbum otiosum ex natura sua dignum sit perpetuo odio Dei, et semper timis flammis. Hic enim in terris stultissimus habetur, qui ob levissimam offendit nem amici, nec male animo factam, nollet amplius esse amicus, immo usque ad mortem persequeretur eum, quem amicum paulo ante habuerat. Maneat igitur quædam esse peccata venialia, ac sola poena temporali digna. Quod autem cum ejusmodi peccatis aliqui interdum de hac vita migrant, ac proinde in alia vita purgatione temporali egeant, probatur hoc modo. Potest quis dum moritur, habere voluntatem permanendi in peccato veniali, igitur tale peccatum deleri in morte non potest: præterea cum *septies in die cadat justus*, ut dicitur Proverb. XXIV, 16, et multi moriantur repente, quomodo credibile est, non mori aliquis cum peccato veniali? Hec est igitur prima ratio.

Secunda ratio : Cum reconciliantur Deo peccatores, non dimititur semper cum peccato tota pena temporalis: at potest fieri, et sepe fit, ut in tota vita aliquis non satisficerit plene pro temporali illa pena: ergo necessario statui debet Purgatorium. Probatur major propositio breviter: nam alibi ex professo probabitur, II. Reg. XII. cum David dixisset : *Peccavi Domino*, ait Prophetia, *Deus quoque transtulit a te iniquitatem,*

sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur (1). Num. XII, Cum Maria murmurasset contra Dominum, punita est morbo leprosa: orante autem pro ea Moyse, dimissa est ei culpa, et tamen penam voluit Deus ut illa lueret per unam hebdomadam.

Ad hanc et similiter respondet Calvinus lib. III. Instit. cap. 4, § 31, duo esse genera flagellorum Dei; quedam enim sunt proprie pena, et infliguntur a Deo ut iudice in vindictam peccatorum præteriorum, ut justitia satisfaciat; quedam autem sunt castigationes, que infliguntur a Deo ut patre, non in vindictam peccatorum præteriorum, sed ad futurorum remedium, nimisrum hoc homo admoneatur flagello, ne iterum facilis sit ad peccandum. Primum genus, inquit Calvinus, ad solos inimicos pertinet, secundum ad solos amicos; et proinde cum non sint ista penae ex justitia luenda, non esse opus ut maneat eorum debitum post mortem, quando non est periculum recidendi in peccatum.

At frustra laborat Calvinus; nam etsi fatidus est flagella iustorum esse etiam paternas castigationes, et remedia contra peccata futura, tamen simul est agnoscenda vera pena et satisfactio debita culpe præterita ex justitia. Quod sic probatur; nam in primis II. Reg. XII. exprimitur causa cur paniretur David, et non dicitur: ne iterum pecces; sed: *Quia blasphemare fecisti nomen Domini.*

Deinde mors est vera pena peccati originalis, et eam luunt homines justi, non ut abstineant a peccato, sed ut satisfaciant justitiae divinae. Quod patet, quia non est inflictum a Deo post peccatum, ut sunt castigationes paternae, sed est legi statuta ante peccatum tamquam pena peccati, et eadem perseverat post peccatum et peccati remissionem, ut patet Genes. II: *Quaecunque die comederis, morte morieris.* Et Rom. V: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, in quo omnes peccaverunt.* Et Rom. VI: *Stipendium peccati mors* (2). Et Calvinus ipse lib. II. Institut. cap. 4, § 8. aperte confitetur, mortem veram esse peccati penam; denique quomodo potest esse mors flagellum paternum ad peccatum cavyendum institutum? Qui enim moritur non potest amplius emendari.

Præter mortem istam communem quæ, est pena peccati originalis, habemus alia exempla in Scriptura eorum, qui puniti sunt morte violenta, cum eis remissum esset peccatum, cum tamen mors non possit esse paterna castigatio in remedium peccati futuri; nam Exod. XXXII. Deus pepercera populo orante Moyse, et tamen Moyse in vindictam peccati jussit occidi multa milia de populo sine ullo dilectu. Et similiter Numer. XIV. Cum populus murmurasset, et Deus placatus a Moyse fuisse, plurimi tamen in deserto perierunt. Incredibile est autem ex tot milibus nullum fuisse quem delicti peniterit. III. Regum XIII. Propheta Domini quia inobedienti fuit voca Domini, a leone extinguitur, juxta quod ei ab altero Propheta predictum fuerat, et tamen ut intelligeremus ei culpam antea remissam fuisse, et sancte illum obisse, neque ejus cadaver, neque jumentum, quo vectus fuerat leo tetigit, sed utrumque potius custodivit, donec venerunt qui eum sepelirent; denique I. Corinth. XI. dicitur: *Ideo inter vos multi imbeciles, et dormiant multi* (3). Ubi, ut exponunt Ambrosius et alii, Apostolus indicat in primitiva Ecclesia multos eorum, qui indigne communicabant, morte a Deo punitos fuisse, quibus tamen culpam antea remissam patet ex eo quod Apostolus subiungit: *A Domino corripitur, ne cum hoc mundo dammetur* (4).

His accedant duo clarissima B. Augustini testimoniora. Primum est tract. 124. in Joan.: *Cogitum homo tolerare etiam remissis peccatis, quamvis, ut in eam veniret misericordiam, primum fuerit causa peccatum, productor est enim pena quam culpa, ne parva putaretur culpa si cum illa finiretur et pena: ac per hoc velad demonstrationem debite missarie, vel ad emendationem labili vitæ, ad exercitationem necessaria patientie, temporaliter hominem detinet penam etiam quemadmodum sentiunt Ethnici, et Mahometani; nam illa in quibus omnes fere nationes convenient, vix possunt aliunde provenire, quam a naturali lumine omnibus hominibus communis. Quæ enim sunt excogitata et conficta ab hominibus, varia sunt, et diverso pro Gentium varietate. Sicut ergo Deum esse, in quo omnes nationes convenient, dicimus verissimum esse, nec tamen recipimus in particulari Deos varios et multiplices, quos sibi quælibet natio fabricavit: et sicut post hanc vitam esse penas, et premia, in quo etiam convenient omnes, recipimus ut verum, nec tamen recipimus varias fabulas, quibus hoc explicant (nam esse penas, et premia post hanc vitam docuit omnes homines cognitio divinitæ providentie, fabulas autem ex se finierunt) ita etiam Purgatori confessionem,*

Probatur jam assumptio hujus argumenti;

(1) II. Reg. XII, 13 et 14. — (2) Gen. II, 17; Rom. V, 12; Rom. VI, 23. — (3) I. Cor. XI, 30. — (4) Id. 32.

nam nulli qui plurima peccata commiserunt, in articulo mortis convertantur, quando nullam possunt agere penitentiam; ex quo certe illud sequitur, ut post hanc vitam satisfacere debeant. Respondent in morte deleri omnia. Contra: nam mors est pena peccati originalis, et ideo communis omnibus etiam infantibus, ergo pro actuibus debet inveniri alia pena. Præterea Deus in iuste ageret, nec videceret habere providentiam rerum nostrarum, si una et eadem pena, id est, naturali morte puniret peccata magna et parva, multa et poca.

Terteria ratio sumitur a communione opinionis omnium Gentium: id enim confitentur Hebrewi, Mahometani, Gentiles, iisque tam Philosophi, quam Poetæ. De Hebrewis patet ex lib. II. Machabœorum, cap. 12. nam saltem fides adhibetur est in libro quo adhibetur Livio: præterea Josephus filius Gorionis in libro de bello Iudaico cap. 19. indicat Judæos consuevisse orare pro mortuis, non tamen pro illis qui se interrumpunt.

De Mahometanis patet ex Alcorano, ubi Purgatorium diserte confitetur. De Ethnici patet ex Platone in Gorgia, et Phœdon: ex Cicerone in somnio Scipionis in fine: et Virg. VI. Æneid: «Ergo exercentur penas, veterumque malorum supplicia expendunt»: et ex Clandiano lib. II. in Ruffinum circa finem.

Quos ubi per varios annos, per mille figuræ, Egit Lethæo purgatos flumine etc.

Neque dicat aliquis hos potius argumentum esse erroris, et fabularum, quandoquidem id sentiunt Ethnici, et Mahometani; nam illa in quibus omnes fere nationes convenient, vix possunt aliunde provenire, quam a naturali lumine omnibus hominibus communis. Quæ enim sunt excogitata et conficta ab hominibus, varia sunt, et diverso pro Gentium varietate. Sicut ergo Deum esse, in quo omnes nationes convenient, dicimus verissimum esse, nec tamen recipimus in particulari Deos varios et multiplices, quos sibi quælibet natio fabricavit: et sicut post hanc vitam esse penas, et premia, in quo etiam convenient omnes, recipimus ut verum, nec tamen recipimus varias fabulas, quibus hoc explicant (nam esse penas, et premia post hanc vitam docuit omnes homines cognitio divinitæ providentie, fabulas autem ex se finierunt) ita etiam Purgatori confessionem,

in qua omnes fere Gentes convenient, oportet dicere esse confessionem luminis naturalis; ejusdem enim providentie divina cognitio docuit Purgatorium, quæ docuit infernum, et paradisum, saltem generali et confuso quodam modo, quia nimirum videamus penas, et premia ita distribui in hac vita, ut plura bona habeant mali, et plura mala boni, ut plurimum: inde judicamus divinam providentiam in aliam vitam distillisse iudicium, et veram distributionem præmorum et penarum.

Rursum videmus ex iis, qui migrant ex hac vita, alios esse valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos, et mediocriter malos: quoque judicamus naturali lumine esse post hanc vitam penas eternas pro valde malis, premia æterna pro valde bonis, ac penas temporarias, et per eas transitum ad premia pro iis qui sunt mediocriter mali, vel boni. Hanc rationem secutus est Plato, et alii, qui solo lumine naturali prædicti, Purgatorium esse confessi sunt.

Quarta ratio sumitur ab apparitionibus animalium, quæ se in Purgatorio esse renuntiaverunt, atque opera a vivis imploraverunt, quas apparitiones cum viri gravissimi retulerint, non immerito veras fuisse credimus, rideant licet Lutherus, et Magdeburgenses. S. Gregorius lib. IV. Dialog. cap. 40, scribit de anima Paschasi, que in Thermis Puteolanis apparuit S. Germano Episcopo, et ejus precibus liberata est, et cap. 35. scribit aliud simile exemplum; et præterea de quodam Monacho suo, pro quo tringita Missa ipsomet Gregorius dici jussit, et ex ejus apparitione didicit liberatum.

Gregorius Turonicus lib. de gloria Confess. cap. 5. scribit, B. Martino S. virginem quandam nomine Vitalinam jam defunctam significasse se adhuc in purgatorio degere ob leve quoddam peccatum, ac paulo post precepit ejusdem S. Martini liberatam.

Petrus Damiani in epist. ad Desiderium scribit, B. Severinum Coloniensem Episcopum apparuisse cuidam Presbytero ejusdem Ecclesie, eique significasse se adhuc in Purgatorio graviter torqueri, quod horas canonicas non distinctis temporibus persolvisset, sed mane omnes horas simul concavasset, ut tota die negotiis Imperialibus liberius vacare posset.

Beda lib. III. hist. Anglorum cap. 19. scribit B. Furseum a mortuis resurgentem narrasse multa, quæ vidit de purgatoriis

penis, et lib. V. cap. 43. refert mirabilem visionem ejusdam Diethelmi, qui similiter mortuus, et postea reviviscens mira narravit de inferno, purgatorio et paradyso. Et vita eius sequens, ac fructus spiritualis, quem in aliis multis operatus est, testabatur veram fuisse visionem.

S. Bernardus in vita, B. Malachiae refert, B. Malachiae sororem ejus defunctam non semel apparuisse cum adhuc in purgatoris pennis degeret, et tandem, frequenti Eucharistia ad Deum oblatione liberatam : et lib. I. vita B. Bernardi cap. 40. refert Guglielmus Abbas, qui vitam Sancti Bernardi scriptis, ipso adhuc vivente, apparuisse aliquando B. Bernardo unum ex defunctis Monachis, in Purgatorio laborantem, et precibus, ac sacrificiis viri Sancti paulo post liberatum. Quod exemplum ipsum B. Bernardum narrare solitum scribit auctor ejus vita.

Libro primo vita B. Anselmi similiter legimus, B. Anselmum annum integrum instans sacrifice quotidianis, et tandem apparet sibi amico defuncto, pro quo tamdiu oraverat, dicitur eum de Purgatorio liberatum. Plura similia legi possunt apud Vincentium lib. XXIII. speculi historialis, in revelationibus S. Brigitez, et in vita Christiana mirabilis : sed que attulimus sunt magis authentica.

Respondent Magdeburgenses, esse fabulas. At nec est credibile, tam sanctos viros decipere voluisse, neque etiam ipsos deceptos fuisse, cum haberent spiritum discretiōnis, et essent amici Doi.

Ultima ratio esse potest, quia ista opinio, quæ tollit purgatorium, non solum est falsa, sed etiam pernicioса: siquidem homines seordes facit in peccatis cavendis, et bonis operibus faciendis. Qui enim cogitat nullum esse purgatorium, sed omnia peccata per mortem aboleri in iis, qui moriuntur cum fide, facile dicet apud se: Quorsum ego laboro in jejunis, precibus, continentia, eleemosynis? Cur fraudo cor meum delicias et voluptatibus? quandoquidem in morte sive pauca, sive multa peccata habnero, omnia debebuntur. At qui cogitat remanere præter Gehennam, ignem acerimum Purgatorii, et quidquid hic deletum non fuerit per debitam penitentiam opera ibi diluendum, certe diligentior, cautiorque evadit.

(1) Psal. CXXVI, 2 et 3. — (2) Eccl. IX, 15.

CAPUT XII.

Solvuntur argumenta ex Scripturis.

Superest argumenta adversariorum solvere, quæ partim ex Scriptura, partim ex Patribus, partim ex naturali ratione sumuntur.

Prima objectio, Psalm. CXXV: *Cum derit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini* (1); non igitur Purgatorium intercedit inter mortem fidelium, et coelestis hereditatis consecutionem.

Respondeo, tractat Psalmus de generali resurrectione, ut S. Augustinus recte expone: et hic est sensus eorum verborum; Cum dederit dilectis suis somnum, id est, cum dormierint per corporalem mortem omnes electi, ecce hereditas Domini, id est, continuo tunc apparebit hereditas Christi, resurrectibus in gloria omnibus ejus electis: quæ hereditas est etiam merces ejusdem Christi, qui passione et morte sua nos acquisivit. Itaque idem est hereditas, et merces; idem filii, et fructus ventris; filii enim Dei per adoptionem sunt hereditas Domini; et idem filii, qui et fructus ventris appellantur, sunt ejusdem Domini merces. Addo quod in textu Hebreo, quem adversarii Latino præferunt, non habetur, cum dederit, sed sic dabit γένεσις. Proinde ruit vis tota argumenti, non enim exprimitur quando adveniet hereditas Domini.

Secunda objectio, Ecclesiastæ IX: *Quocumque facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas* (2). Videtur enim sapiens his verbis significare voluisse, nullum esse remedium in alio saeculo.

Respondent aliqui, hæc dici a Salomone in persona impiorum, qui non modo Purgatorium, sed etiam Gehennam tollunt, et nihil omnino esse credunt præter hanc vitam. Alii docent Salomonem ad eos loqui, qui otiose et flagitiōse vivunt, et ad Gehennam recta proficisciuntur: quo in loco verissimum est nullum esse remedium vel solutum. Utramque expositionem attingit S. Hieronymus.

mus in commentario. At sanctus Gregorius lib. IV. Dialog. cap. 39. accommodat haec omnia satis apte ad eos etiam, qui ad Purgatorium deducuntur; nam soli illi purgari possunt, et precibus viventium juvari, qui dum hic viverent, id mererunt bonis suis operibus, ut in alia vita juvari possent; quare omnes debent in hac vita quidquid possunt boni peragere, quia in alia vita non juvabuntur, nisi per ea, quæ hic gesserunt, meruerint, ut juvari possent.

Tertia objectio, Ecclesiaste XI: *Si ceciderit lumen ad austrum, cui ad aquilonem, in quoemque loco ceciderit ibi erit* (1). Non igitur, inquit, datur tertius locus, id est, Purgatorium, unde aliquando excludunt sit.

Respondeo, ad litteram Sapientem locum de morte corporali, ac velle dicere, ita homines necessario morituros, et eum mortui fuerint, per se numquam surrecturos, quemadmodum lignum tandem aliquando cadit, et ibi manet, ac putrescit, ubi cecidit. Si tamen velimus hac ad statum animas accommodare, tum dicendum erit, eos qui ad Purgatorium pertinent, ad austrum cecidisse, id est, ad statum salutis æternæ, et in eo statu salutis perpetuo permanentes: vel certe dici poterit per austrum gloriam celestem, per aquilonem Gehennam intelligi, sed non omnes eadē ad austrum, aut ad aquilonem. Porro hunc locum nihil officere assertioni Purgatori, ex eo etiam intelligi potest, quod si Purgatori assertioni officaret, officaret etiam assertioni ejus loci, ad quem sancti Patres ante Christi adventum descendebant, sive is locus sinus Abrahe, sive limbus Patrum, sive inferni nominetur; constat enim Patres in eo loco non manasse perpetuo. Vide Hieronymum in commentario, et Bernardum sern. 49. ex parvis.

Quarta objectio, Ezechielis XVIII: *Cum aversus fuerit impius ab impietate sua, omnium iniquitatum ejus non recordabor* (2). At quomodo, inquit Petrus Martyr, non recordatur Deus iniquitatum amicorum suorum, si earum tam severe in purgatorio punit?

Respondeo duplenter. Primo, non recordari iniquitatum, nihil aliud esse, quam non servare inimicitiam cum eo qui peccavit; nam si recordari iniquitatum, esset punire mala merita, recordari justitiam esset re-

(1) Eccl. XI, 3. — (2) Ezech. XVIII, 21. — (3) Luc. XVI, 25. — (4) Matth. XXV, 34 et 41; Marc. XVI, 16; Joan. III, 18.

Sexta objectio, Lucae XXIII. Latroni in extrema hora converso dicitur a Christo: *Hodie mecum eris in Paradiso* (4). Non ergo, inquit Petrus Martyr, et Bernardinus Ochinus, remanet Purgatorium pro iis, qui in hac vita non egerunt penitentiam. Respondeo, mortem illam durissimam patientissimo animo toleratam, et confessionem tam admirandam eo tempore, quo Christum Apostoli ipsi negabant, potuisse justi in plenam satisfactionem reputari. Adde, quod privilegia paucorum legem non faciunt.

Septima objectio, Rom. VIII. Nihil damnacionis est iis, qui in Christo Jesu.

Respondeo, Paulum eo loco disputare de concupiscentia, ac velle dicere, iis qui sunt in Christo Jesu, et ejus gratia muniti, non consentiant motibus carnis sue, nihil peccati contrahere ex ejusmodi motibus. Itaque hic locus non Purgatorium oppugnat, sed haeresim adversariorum, qui vera peccata esse volunt eos etiam motu, quos interdum justus sentit, licet eis non consentiat.

Octava objectio II. Corinth. V: *Si dominus terrena nostre habitationis dissoluitur, habemus domum non manu factum, aeternam in celis* (2), rectaligatur post mortem sine ullo Purgatorio pii homines transferuntur in celum.

Respondeo, B. Paulum id solum assercere, patere dominum coelestem post mortem, non patere ante mortem. Quod autem continuo omnes pii transferantur ad celum post mortem, irsum non dicere, sed contrarium potius indicare, cum ait: *Si tamen vestiti et non nudi inveniamur*. Significat enim his verbis eos, qui meritis et virtutibus vestiti sunt, ac proinde perfectam penitentiam in hac vita egerunt, mox in dominum coelestem deduci; alios autem salvai quidem, sed sic tamen, quasi per ignem, ut ipse idem ait, I. ad Corinth. V.

Nona objectio, II. Corinth. V: *Omnes astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit in corpore sive bonum, sive malum* (3). At si post hanc vitam peccata remitterentur, et locus esset purgationi, certe non reciperet unusquisque prout gessit in corpore.

Respondeo, verissimam esse B. Pauli sententiam; Nam etiam illi, qui remissionis et purgationis locum inveniunt in futuro seculo, nihil recipiunt, nisi quod gesserunt in

corpore; id enim meruerunt perseverando in fide et charitate usque ad mortem, ut etiam post mortem purgari et juvari possent. Quia ratione etiam sancti viri post mortem, etsi nihil proprie mereantur, tamen impetrant a Domino quidquid postulant, quoniam id meruerunt in hac vita recte vivendo, ut etiam post hanc vitam a Domino exaudirentur. Vide hoc ipsum quod nos docemus, apud Dionysium lib. de Eccles. hierarch. cap. ultim. part. 3. apud Augustinus lib. Enchiridii cap. 110, et lib. de cura pro mortuis c. 1. et apud Gregorium lib. IV. Dialogorum cap. 39. Atque ad eundem modum intelligenda sunt illa: *Reddet unicuique secundum opera sua*, Roman. II. Et illa: *Unusquisque onus sum portabit*. Et: *Qua seminaverit homo, haec et metet*, Galat. VI. (4)

Decima objectio, Apocalypsis XIV: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos* (5). At pii omnes in Domino moriuntur, omnes igitur pii post mortem requiescent, neque ullus est qui in Purgatorio torqueatur.

Respondeo cum S. Anselmo, in commentario hujus loci, illud, *amodo*, non significare a morte uniuscuiusque, sed ab extremo in iudicio, de quo in toto eo capite S. Johannes loquitur. Itaque hic erit sensus: Beati mortui, qui in Domino moriuntur; amodo enim, id est, a fine hujus judicii, de quo nunc loquor, in aeternum requiescent a laboribus suis; vel si id minus aliqui probetur, respondere possumus cum Richardo de S. Victore, et Haymone in hunc locum, loqui B. Joannem de viris perfectis, ac persistenti de sanctis Martyribus, (eos enim eo loco consolari solebat) qui simpliciter moriuntur in Domino, neque aliquid purgandum secum ferunt; nam qui decedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito penae aliquius temporalis, ii non simpliciter moriuntur in Domino, sed partim in Domino ratione charitatis, quam secum ferunt, partim non in Domino ratione peccatorum, quae nihilominus secum ferunt. Neque mirum videbitur, quod aliquis dicamus mori partim in Domino, partim non in Domino, si legatur S. Augustinus lib. III. contra duas epistolae Pelagianorum cap. 3. ubi eosdem homines in hac vita partim esse dicit filios

(1) Lue. XXIII, 43. — (2) II. Cor. V, 1. — (3) II. Cor. V, 10. — (4) Rom. II, 6; Galat. VI, 5 et 8. — (5) Apoc. XIV, 13.

Dei, partim filios hujus saeculi. Atque haec de Scripturis.

CAPUT XIII.

Solvantur objectiones ex Patribus.

Ex Patribus profert Brentius primo Cyprianum, qui tract. I. contra Demetrianum, ait in fine: « Quando isthme excessum fuerit, nullus jam penitentia locus est, nullus satisfactionis effectus. »

Respondeo, loqui eum de satisfactione pro culpa, qua procedit justificationem. Patres enim diserte duplēcēm ponunt satisfactionem. Unam ante justificationem, qua Deus placatur de conguo: et inclinatur ad culpā remissionem, de qua Daniel IV: « Peccata tua eleemosynis redime. » Alteram post justificationem, qua Deo ex condigno satisfiat pro pena. Quod hic Cyprianus de priore loquatur, patet ex praecedentibus, ubi ait: « Hortamur, inquit, dum adhuc aliquid de saeculo superest, Deo satisfacere, et ad vere religionis candidam lucem de profundo tenebrosa superstitione emergere. » Item ex sequentibus: Nam post verba citata a Brentio, immediate sequitur: « Hic vita aut amittitur, aut tenetur. »

Secundo, profert Chrysostomum hom. II. de Lazarо, ubi sic dicitur: « Cum hinc discesserimus, non est in nobis situm penitire, neque commissa diluere. » Et rursus: « Neque enim qui in presenti vita peccata non abluerunt, postea consolationem aliquam inventuri sunt. »

Respondeo, loqui eum de remissione mortalium; nam exemplo Eupolonis, qui in Gehenna cruciabatur, monet, ne differamus conversionem in aliam vitam. Nemo autem Catholicorum docet, culpas lethales remitti in Purgatorio.

Tertio, profert Ambrosium lib. de Bono mortis cap. 2. « Qui enim, inquit, hic non acceperit remissionem peccatorum, ille non erit, nimis in patria beatorum. »

Respondeo, loqui Ambrosium de remissione mortalium; Nam subjungit explicans: « Non erit autem, quia ad vitam aeternam non poterit pervenire, quia vita aeterna remissio peccatorum est; » ubi vitam aeternam vocal gratiam justificationis, qua est vita quedam aeterna inchoata; nisi enim hic vitam aeternam inchoemus, nunquam ad gloriam beatorum veniemus.

Quarto, objicit Petrus Martyr cumdem Ambrosium, qui in cap. XXIII. Luca, et serm. 46. ait: « Laerymas Petri lego, satisfactionem non lego. »

Respondeo, appellari satisfactionem eo loco excusationem. Solemus enim vulgo dicere; Ego satisfaciam illi, id est, purgabo verbis crimen objectum, et ostendam me in iuste accusari. Laudat igitur ibi Ambrosius Petrum, quod non excusaverit peccatum suum, quomodo Adam fecit, sed lacrymis potius confessus fuerit, et accusaverit, sic enim subjungit: « Recte plane Petrus levit, et tacuit, quia quod deficer solet, non solet excusari, et quod defendi non potest, abli potest. » Et supra dixerat: « Invenio quid flaverit, non invenio quid dixerit, quia nimirum nihil Petrus dixerat in sui purgationem. »

Quinto objicit Calvinus Augustinum tract. 49. in Joan.: « Habent, inquit, omnes anima, cum de saeculo exierint, diversas receptiones suas; habent gaudium boni, et mali tormenta; sed cum facta fuerit resurrectio, et bonorum gaudium amplius erit, et malorum tormenta graviora, quando cum corpore torquebuntur. » Et infra de gaudio bonorum loquens: « Requiem, inquit, quae consistunt post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit quisque cum moritur. »

Respondeo, gaudium et requiem dari statim a morte omnibus, qui in charitate deceidunt; Nam mox omnes certi flunt sue aeternae salutis, quod ingens gaudium affert; tamen non eodem modo datur istud gaudium, sed diversimode, pro meritorum diversitate; quibusdam enim datur sine admixtione doloris, quibusdam non sine temporalium admixtione penarum, ut idem B. Augustinus sapissime docet.

Sexto, objicit Augustinum lib. Hypognostici ultra medium: « Primum, inquit, locum fides Catholicorum divina auctoritate credit, regnum esse celorum; secundum, Gehennam, ubi omnis apostata, vel a fide Christi alienus, aeterna supplici experietur; tertium penitus ignoramus, imo nec esse in Scripturis sanctis invenimus. » Idem habet sermonem 44. de verbis Apostolicis et lib. I. cap. 28. de peccatorum meritis et remissione.

Respondeo, loquitur de locis æternis, Scribit enim contra Pelagium, qui inventerat tertium locum pro parvulis non baptizatis, quos volebat fore beatos quadam naturali beatitudine extra infernum, et extra regnum cœlorum. Quod autem non negaverit Augustinus, aut quicunque fuit, auctor Hypognostici, tertium locum temporarium post hanc vitam, ex eo potest intelligi, quod fides Catholica docet preter cœlum et infernum fuisse ante Christi passionem sinum Abraham, ubi degebant animæ sanctorum Patrum, Lue. XVI. incepit igitur Erasmus ponit in margine ad illa verba: tertium penitus ignoramus Purgatorium, quasi dicat, Purgatorium est locus tertius, quem ignorat fides Catholica.

Septimo, Petrus Martyr objicit eundem Augustinum, exponentem illud Psalm. XXXI. Beati quorum tecta sunt peccata, ubi sic ait: « Si texti peccata, noluit advertere: si noluit advertere, noluit animadvertere: si voluit animadvertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. » Respondeo, loqui eum de poena æternâ; Nam de temporali, quod eam requirat Deus, patet ex locis supra citatis ex eodem Augustino tract. 124. in Jôan. et in Psal. L.

Octavo, proferunt Augustinum in epist. 54. ad Macedonium, ubi dicit, post hanc vitam non esse locum morum corrugendorum. Respondeo, nihil hoc facit ad rem; Nam etsi non erit post hanc vitam locus, ubi flagitosi convertantur, et mores suos corrigan, etiam ibi mandabit Dominus serpenti tortuoso, et antiquo, qui est inimicus, et ultor, et mordebit eam. Capta quoque virtus atque peccatis, gladio Domini percutietur, ut per cruciatum, atque supplicia ad Domum revertatur. »

Nono, objicunt eundem Augustinum in epist. 80. ad Hesychium: « In quo, inquit, quemque invenerit suis novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies, quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur. » Respondeo, significat Augustinus post hanc vitam non crescere merita vel demerita, et ideo judicandos omnes ad gloriam, vel ad Gehennam, et ad majora vel minora premia vel tormenta, prout erunt opera facta ante mortem.

Objicunt decimo Theophylactum, qui in cap. VIII. Matth. sic ait: « Anima egressa, in mundo non erat: justorum enim animæ in manu Dei sunt, peccatorum vero et ipse hinc abducuntur, ut anima divitis. » Res-

pondeo, indicat Theophylactus, non vagari libere animas per mundum, ut daemones faciunt, sed clausas esse in suis receptaculis, et quamquam non meminit nisi duorum locorum, tamen non excludit alia. Possumus autem animas, quæ ad Purgatorium deducuntur, revocare ad quodlibet eorum duorum, que ipse ponit; Nam quia justæ sunt, recte possunt dici esse in manu Dei, licet non sint in regno; et similiiter dici possunt esse in inferno, quia Purgatorium pars est inferni, vel certe locus vicinus.

Undecimo, Hieronymum objicunt, qui sic in cap. IX. Amos loquitur: « Quando anima vinclis laxata corporis, volandi quo velit, sive quo ire compellitur, habuerit libertatem, aut ad inferna ducetur, de quibus scriptum est; In inferno quis confitebitur? aut certe ad coelestia sublevabitur. »

Respondeo, non loqui Hieronymum de morte naturali, sed de solutione animæ a corpore per speculationem; Nam disputat eo loco de anima impia, que quocumque se veriter cogitatione, ibi Deum ultorem inventet. Itaque cum dixisset: « Aut certe ad coelestia sublevabitur », subiungit: « ubi sunt spiritualia nequitiae in colestibus et si sibi vere circumisionis scientiam voluntur vendicare, et humilitate concepta habitare in montibus, et ibi scrutantes manum Dei evadere non valebit; quod si desperans salutem oculos Domini vitare tentaverit, et in ultimos falsorum fluctuum terminos pervenire, etiam ibi mandabit Dominus serpenti tortuoso, et antiquo, qui est inimicus, et ultor, et mordebit eam. Capta quoque virtus atque peccatis, gladio Domini percutietur, ut per cruciatum, atque supplicia ad Domum revertatur. »

CAPUT XIV.

Solvuntur objectiones ex ratione depromptæ.

Ultimo, argumenta sumunt a rationib. Prima ratio; Post remissionem culpam nulla remanet pena; Nam renfissio culpe fit per meritum passionis Christi, quod est infinitum et sufficientissimum ad tollendum omnem culpam et poenam futuri seculi, id est, tam Gehennam, quam Purgatori: nam poenas temporales

Respondeo, primum retorquendo argumentum, nam si Christus satisfecit pro omni culpa, et poena nostra, cur post remissionem culpam adhuc tam multa patimur, et tandem eiā morimur? et ne dicant esse paternas castigationes in remedium futuri peccati cur infantes baptizati ægrotant, qui non sunt capaces peccati actualis? Dico igitur Christi meritum sufficere ad omnem culpam, et poenam tollendam, sed debere applicari, ut sit efficax, aliquoq̄ omnes homines salvarentur.

Porro applicatio fit per actus nostros et Sacramenta. Voluit autem Deus ut post Baptismum per contritionem et confessionem, cum absolutione Sacerdotis, applicetur meritum Christi ad tollendam culpam, per opera autem satisfactoria applicetur ad tollendam poenam temporalem; nam poena æterna commutatur in temporale, quando remittitur culpa; quia cum remittitur culpa, redditus amicitia, et datur consequenter jus ad gloriam; ac proinde non debet puniri in æternum, quia eo modo nunquam ad gloriam pervenire, et tamen justitia exigit: ut peccatum puniatur aliquo modo, ideo mutatur pena æterna in temporale, de qua ro dictum est aliquid supra, et plura dicentur in disputatione, de satisfactione.

Secunda ratio; In Baptismo remittitur omnis culpa et poena; sed Peccantia est quedam Baptismi commemoratio, imo est Baptismus quidam; nihil igitur post peccantia remanet purgandum.

Respondeo, si Sacramentum poenitentia accipiatur Catholicæ, et integre, ut comprehendit contritionem, confessionem, et satisfactionem, plenam et jam perfectam, potest admitti totum argumentum; si autem accipiatur pro sola absolutione, in qua præcipue Sacramentum consistit, negatur consequentia: Nam maximum discrimin est inter Sacramentum ablutionis, et Sacramentum absolutionis, cuius ignoratio causa est omnium errorum de satisfactione, de clavibus, de indulgentiis, de Purgatorio.

Dicimus ergo, in Sacramento Baptismi, Deum liberalissime agere, et applicare Christi meritum per unam illam actionem ablutionis, ad tollendam omnem culpam et poenam futuri seculi, id est, tam Gehennam, quam Purgatori: nam poenas temporales

(1) Hebr. VI. 4 et seq. — (2) Hebr. X. 26.

Denique ratio idem suadet; nam post pri-

mam reconciliationem qui peccat, tanto gravius peccat, quanto est magis ingratis, et maius lumen, et auxilium habuit. Vide Gregorium Nazianenum oratione in sancta lumina et Theodoretum in Epitome divinorum decretorum, capite penultimo, et Damascenum lib. IV. cap. 10.

Tertia ratio; Christi honor debet illibatus manere, ipse enim solus est liberator, et redemptor noster. At si nos satisfacimus, jam dividimus cum Christo honorem; sumus enim et nos ex parte aliqua redemptores nostri, nec totam salutem nostram, sed solum partem Christo debebimus.

Respondeo, si de verbis agitur, Scriptura aperte dicit Daniel IV: *Peccata tua cleomynis redime.* Et Philipp. II: *Cum metu et tremore salutem vestram operamini* (1), ubi homo sui ipsius redemptor et salvator appellatur; ne propterea illa sit Christi injurya, siquidem tota virtus operum et satisfactionis nostrae a Christi sanguine pendet, et si redimimus peccata, vel operamus salutem, id facimus per ejus spiritum nobis donatum, vel potius ipsa Christi spiritus in nobis ista operatur, sicut nihil detrahitur Deo, quod per secundas causas operetur; imo potius additur ad gloriam ejus, quia hinc appearat magis potentia et efficacia Dei, cum non solum operari possit, sed etiam dare alias rebus vim operandi.

Quarta ratio; Si applicatur nobis per nostra opera Christi satisfactio, vel sunt duas satisfactiones simul junctæ, una Christi, altera nostra, vel una tantum; si due, ergo bis punitur eadem culpa, et due poene respondent uni culpe, si una tantum, vel illa est Christi, et tunc nos non satisfacimus; vel nostra, et tunc excluditur Christus, aut vere dividimus cum Christo honorem; Nam ille solvet pro culpa, nos pro pena.

Respondeo, tres esse modos dicendi. Primus quorundam est, qui asserunt esse, unam tantum, et illam Christi esse, ac nos proprie non satisfacere, sed solum facere aliquid, cuius intuitu Deus applicat nobis Christi satisfactionem, quod est dicere, nostra opera non esse nisi conditiones, sine quibus non applicaretur nobis Christi satisfactio, vel ad summum, esse dispositiones. Ita Michael Baius lib. de Indulgentiis cap. ultimo, que sententia erronea mihi videtur, nam Scriptura et Patres passim vocant nostra

opera satisfactiones, et peccatorum redemp-tiones. Deinde si potest homo justus suis operibus mereri de condigno vitam eternam cur non satisfacere pro pena temporali, quod est minus?

Secundus est aliorum, quod sint duas, sed una ab altera pendens, qui modus non videtur mihi improbabilis; Nam etiam si una sufficeret, tamen ad majorem gloriam Dei, qui satisficit, et majorem honorem hominis satisfactionis, placuit Christi conjungere nostram sue: Quomodo una gutta sanguinis Christi sufficiebat redimere mundum, et tamen voluit totam sanguinem effundere, ut esset copiosissima redemptio; quomodo etiam homo justus adulterii, dupliciti titulo jussit habet ad eandem gloriam, uno ex meritis Christi sibi communicatis per gratiam, altero ex meritis propriis.

Tertius tamen modus videtur probabilius, quod una tantum sit actualis satisfactio, et ea sit nostra; neque hinc excluditur Christus, vel satisfactio ejus; nam per ejus satisfactionem habemus gratiam, unde satisfacimus, et hoc modo dicitur applicari nobis Christi satisfactio, non quod immediate ipsa ejus satisfactio tollat penam temporalem nobis debitam, sed quod mediate eam tollat, quatenus videbatur ab ea gratiam habemus, sive nihil valeret nostra satisfactio.

Prater has haereticorum objectiones discutiemus etiam duas alias objectiones, quas Theologi proponere solent, ut rei veritas clarius elucescat. Sit igitur.

Quinta ratio; In Purgatorio non est meritum, ergo nec satisfactio: Nam idem requiritur ad merendum, et satisfaciendum, et omnis satisfactio est meritoria.

Respondeo, negandam esse consequentiam; nam requiruntur quidem communia quedam ad meritum, et satisfactionem, sed etiam quedam propria, ex quorum defectu aliquid est meritum sine satisfactione, et contrario. Requiritur ad utrumque gratia inhabitants, sed hoc non sufficit? Nam ad satisfactionem requiritur, ut opus, quod fit, sit penale, quod non requiritur ad meritum. Ad meritum requiritur libertas, quam sequitur laus; id quod non requiritur ad satisfactionem; qui enim a judice cogitur solvere debitum, vere satisfacit, etiam si coactus. Requiritur præterea ad merendum status viae; Deus enim Agonotheta

noster stadii tempus, praesentem vitam esse voluit; hinc igitur animæ, degredi in Purgatorio, quia medie sunt, quoad statum inter viatores et beatos, vel damnatos; (nam sunt confirmatae in bono, et tamen adhuc retardantur a consecutione summi boni) ideo possunt satisfacere, non mereri, cum nos utrumque possimus; beati et damnati neutrini.

Sexta ratio; Purgatorium constitutur partim ad remissionem culpa venialis, partim ad satisfaciendum pro pena, sed neutrum habet locum post hanc vitam; nam ejus est a culpa resurgere, cuius est in culpam incidere, sed post hanc vitam non possunt animæ committere venialia peccata. Præterea peccata omnia remittuntur per penitentiam, sed post hanc vitam non est penitentia; nam idem est hominibus mors, quod Angelis casus, ut Damascenus dicit lib. II. cap. 4. Sed Angeli per casum facti sunt immobiles in malo. Denique in hac vita, sicut potest homo justus mereri gratiam augmentum, ita etiam remissionem venialium offensarum. At post hanc vitam nullum est meritum. De pena autem probatur sic: Pena est propter culpm, crescente culpa, crescit pena, decrescente culpa decrescit pena: ergo remota culpa, removetur pena.

Respondeo, nec desuerunt, qui propter hanc argumenta negarent peccatum veniale post hanc vitam posse remitti, ut B. Thomas refert in IV. dist. 21. quest. 4. articul. 2. Sed dicant remitti omnia venialia in ipsa morte per gratiam finalem; At errabunt, quia Scriptura et Patres diserte docent post hanc vitam remitti peccata levia, neque fundamentum eorum est solidum; nam gratia finalis non potest remittere peccatum, quod actu placet, imo quod non displicet aliquo modo; At potest quis mori in complacientia peccati venialis, vel certe sine illo actu, ut si moriatur repente, vel plurantibus, vel dormiens.

Alii, ut Scotus in IV. dist. 21. quest. 4. dicunt, peccatum relinquere solum in homine, postquam actus transiit, reatum penam, et ideo peccatum veniale dici remitti in Purgatorio, quia totaliter ibi punitur; mortale autem non dici remitti post hanc vitam quia non punitur unquam ibi totaliter; nisi enim in hoc mundo mutetur reatus peccatum in reatum penam temporalis, et sic incipiatur hic remissio, non poterit ibi purga-

ri. Hæc sententia falsa est, tum quia sine illo dubio peccatum relinquere in homine præter reatum penam, etiam maculam, aut aliiquid simile, per quod dicatur homo formaler peccator, et dignus pena, tum etiam, quia hoc modo revera peccata venialia non possent dici remitti in Purgatorio, non enim remittitur, quod totaliter punitur; remissio enim sonat condonacionem.

Alia est opinio ejusdem Scoti ibidem, peccata venialia remitti in primo instanti separationis animæ a corpore, remitti autem per merita precedentia. Dicit enim ipse, omne opus bonum quod magis placet Deo, quam displiceat veniale peccatum, remittere venialia peccata; ceterum dum homo vivit, non remitti omnia venialia per hujusmodi opera bona, quia est impedimentum ipsius complacentia peccati, quo impedimento sublatum, quod fit in primo instanti post mortem, mox remitti peccatum. Non placet, quia non est probable per omne opus bonum remitti venialia, nisi adit displacentia saltem virtualis illorum peccatorum.

Deinde, quia sequeretur post hanc vitam numquam remitti nisi unum peccatum, nimurum illud, cuius actus continuatur usque ad mortem, id quod ipsi admittit, sed est contra Scripturas et Patres; ut ex dictis patet. Terito, quia non esset opus orare pro defunctis, ut a culpis venialibus solverentur, ut Ecclesias orat, ut patet apud Dionysium cap. ult. Eccles. hierarch. et ex orationibus Ecclesiarum, quibus petimus dimittantur eis, quia humana fragilitate contraxerunt.

Est ergo opinio vera B. Thomæ in IV. distinct. 21. quest. 4. articul. 2. dimitti in Purgatorio culpas veniales, per actum dilectionis et patientie; illi enim acceptatio penae a Deo inficit, cum ex charitate prodeat, dici potest virtualis quedam penitentia, et licet non sit proprie meritoria, quia non mereatur gloria vel gratiae augmentum, tamen est remissoria peccati.

Ad primum negatur major universaliter; Nam habet locum solum in mortalibus peccatis; quod enim ad venialia attinet, potest in purgatorio anima liberari a veniali, quia habet media convenientia, id est, actum dilectionis peccato contrarium, non tamen potest cadere in peccatum veniale, quia caret fomite, et præterea quia est in bono confirmata.

Ad secundum dico, post hanc vitam non esse penitentiam de mortalibus, quia dam-

(1) Dan. IV. 24; Philipp. II. 12.

nati sunt obfirmati in malo, et hoc sibi vult Damascenus, tamen in animabus Purgatorii bene potest esse displicantia peccati, eaque ex charitate, et proinde utilis.

Ad tertium dico, animas Purgatorii non esse omnino in via, et propterea non posse mereri augmentum gratiae: tamen neque esse omnino in termino, et ideo posse aliquid facere, quod pertineat ad peccati venialis remissionem.

Ad alteram partem argumenti respondeo, ponam pendere a culpa in fieri, non in esse, et ideo illud (decrecente culpa, decrescit pena) si intelligatur quod minor est culpa, eo minorem generat penam, verum est, alioqui est falsum, nam etiam ob culpam præteritam debetur pena.

CAPUT XV.

Purgatorii confessionem ad fidem Catholicam pertinere.

Superest nunc, ut Petri Martyris sententiam discutiamus, qui in commentario cap. III. prioris ad Corinthios contendit, Purgatorium esse, non posse ad dogma fidei ullo modo pertinere; que fuit prima Lutheri opinio, sive primus ejus error. Rationes ejus sunt quinque.

Prima, quia scriptura tacuit Purgatorium in iis locis, ubi maxima fuit occasio de eo loquendo. Nam in Genesi cap. XLIX. describuntur funera Abraham, Isaæ, Jacob, Saræ, Rachelis, diligentissime, et tamen ne verbum quidem de Purgatorio. Item in Levitico institutum sacrificia plurimorum generum pro variis rebus, et nullum institutum pro defunctis. Denique Paulus in priori epistol. ad Thessal. cap. IV. cum ex professo de mortuis agat nihil dicit de Purgatorio, sed solum asserit eos resurrectos, et concludit: *Consolamini invicem in verbis istis.* (1)

Secunda ratio est, quia Ecclesia Graeca, que est altera pars Ecclesie, diu restituit huius dogmati in Concilio Florentino, ergo si usque ad nostra fere tempora media pars Ecclesie non creditit Purgatorium, quomodo est articulus fidelis?

(1) I. Thess. IV, 17.

Tertia ratio est, quia Dionysius cap. ult. Ecclesiastice hierarchie, questionem proponit; Cur Antistes in sepultura fidelium oret pro defunctis, et Purgatorii non meminit, sed anxi laborat, ut questionem solvat. At si Purgatorium esset dogma fidei, potuissest statim facilime respondere, orare pro defunctis, ut a Purgatorio liberentur.

Quarta ratio est, quia B. Augustinus dicitur veris asserit, se habere opinionem certam incertam, non certa fide Purgatorium esse, in Enchiridio cap. 69: « Tale, inquit, aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, et utrum ita sit, queri potest, et aut inveniri, aut latere nonnullos fideles, per ignem quemdam Purgatorium, quanto magis minus bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citius salvari. » In libro de octo questionibus Dulcitet quest. 4: « Sive ergo, inquit, in hac vita tantum homines ista patiuntur, sive etiam post hanc vitam talia quedam judicia subsequuntur, non abhorret quantum arbitror a ratione veritatis iste intellectus hujus sententiae. » Idem habet lib. de fide et operibus cap. 16. Denique lib. XXI. de Crivitate Dei cap. 26, ait: « Post istius sane corporis mortem, donec ad illum veniat: qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis, et remuneracionis ultimus dies, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores, et amores in hujus corporis vita, ut eorum ligna, fons, et stipula consumatur: alii vero sentiant, qui ejusmodi secum adficia portaverunt, sive ibi tantum, sive hic, et ibi, sive idee hic, ut non ibi, secularia, quamvis a damnatione venialis, concremantem ignem transitoris tribulationis inventian, non redarguo, quia forsitan verum est. »

Quinta ratio est, quia Scriptura aperte repugnat, Joan. V. Luc. XIII. Apocal. XIV. ut supra attulimus, et refutavimus.

Hæc sunt ipsius firmamenta, qua adeo nos nihil movent, ut constanter iterum asseramus, dogma esse fidei Purgatorium, adeo ut qui non credit Purgatorium esse, ad illud numquam sit perventurus, sed in Gehenna sempererno incendo cruciandus. Nam dogmata fidei quatuor modis probari solent.

Primo, ex testimonio expresso Scriptura cum Ecclesiæ declaratione, quomodo proba-

mus, Christum esse *Opus dei* Patri, ex illo Joan. X: *Ego et Pater unum sumus* (1), addita Nicæni Concilii declaratione; nam aliqui numquam iis cum Arianis finiri potuerint, cum eum locum, et omnia alia, quæ afferri solent, ipsi aliter exponerent.

Secundo, per evidenter deductionem ex iis, quæ habentur expresse in Scriptura; quomodo probamus, Christum habere duas voluntates, divinas et humanas, quia secundum Scripturas Deus et homo est, addita Concilii sexti declaratione.

Tertio, ex verbo Dei per Apostolos non scripto, sed tradito, quomodo probamus Evangelia et Epistolas Pauli esse divinas Scripturas.

Quarto, per evidenter deductionem ex verbo Dei tradito; quomodo B. Augustinus ponat, peccatum originale esse in pueris necessario credendum, etiam in Scripturis non haberetur, quia deducitur evidenter ex traditione Apostolica de Baptismo parvulorum. Sufficientia horum quatuor modorum inde patet, quia id solum est de fide, quod est a Deo revelatum mediate, vel immediate; revelationes autem divinae partim scriptae sunt, partim non scriptae. Itaque decreta Conciliorum, et Pontificum, et Doctorum consensus, et alia omnia ad ista quatuor reducentur, tunc enim solum faciunt rem de fide, cum explicant verbum Dei, aut inde aliquid deducunt.

Jam vero his omnibus modis probatur Purgatorium. Nam de primo modo patet ex viginti locis Scripturae, que attulimus, quorum aliqua a tota Ecclesia exponuntur de Purgatorio, ut patet ex Concilis et Patribus, quos citavimus.

De secundo modo patet ex duabus primis rationibus, quas fecimus.

De tertio modo perspicuum est ex eo, quod non inventimus initium hujus dogmatis, sed omnes veteres Graeci et Latini ab ipso tempore Apostolorum constanter docuerunt Purgatorium esse. Talia enim ad Apostolicam traditionem referenda esse, B. Augustinus affirmat lib. IV. de Baptismo contra Donatistas cap. 24.

De quarto modo patet ex Clemente, Tertulliano, Epiphanio, et Chrysostomo supra citatis; quia userunt, orationem pro defunctis esse Apostolicam traditionem; et nulli unquam veterum contrarium dixerunt. Hinc

enim evidenter colligitur Purgatorium esse. Nam si traditio est Apostolica, orandum esse pro defunctis; quis non advertat, continuo inde sequi, ut animæ post hanc vitam egeant auxilio, et proinde sint in penis non sempiternis, sed temporalibus. Neque argumenta Petri Martyris difficulter solvi possunt.

Ad primum ergo respondeo, primo non esse necesse, ut Scriptura ubique omnia dicat.

Dico secundo ad illud de Genesi, in Genesi non fuisse occasionem ponendi doctrinam de Purgatorio. Nam Genesist non est liber dogmatum, sed historia quedam Patriarcharum. Porro doctrina ex tempore non Scriptura, sed traditione conservabatur. Nam aliqui dicemus, ante Abrahæ tempora neminem fuisse justificatum, quia Scriptura non tradit, quomodo justificantur homines tempore Ade, Henoch, Noe.

Dico ultimo, implicite saltē contineri in Genesi mentionem Purgatoriū; quando enim dicitur Gen. XXIII: *E' surrexit Abraham ab officio funeris* (2), quis prohibet per illud, *Officium*, intelligere non solum lachrymas, sed etiam orationem et jejunitum? et cur, queso, Jacob et Joseph, in Egypto morientes, cupierunt ossa sua deferri in terram promissionis, nisi quia ibi solum sacrificia pro defunctis facienda esse noverant.

Ad illud de Levitico, nego non fuisse in Levitico instituta sacrificia pro defunctis, quandoquidem illa, que instituta sunt pro peccatis, intelligebantur pro peccatis tam vivorum, quam mortuorum, ut patet ex lib. II. Mactab. XII.

Ad illud ex Paulo, dico, Paulum in eo loco solum voluisse dicere, non esse mortuos immoderate defendens, quomodo Ethnici faciebant. Ad hoc autem propositum non solum non proderat, sed etiam obterat mentio purgatoriū. Dicere enim, animas propinquorum gravissime torqueri in Purgatorio, non est adferre materiam consolationis, sed majoris luctus; Paulus autem consolari volebat eos, ut patet, et ideo meminit resurrectionis et glorie; et concludit: *Itaque consolamini invicem in verbis istis.* In aliis autem locis, ut in priori epist. ad Cor. cap. III. et XV, et ad Hebreos X. diserte Paulus ponit ignem Purgatoriū, et Baptismum laboriosum pro mortuis susceptum.

Ad secundum dico, Ecclesiam Graecam

(1) Joan. X, 30. — (2) Gen. XXIII, 3.

numquam dubitasse de Purgatorio, ut patet ex Patribus citatis: Dionysio Areopagita, Origene, Athanasio, Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nysseno, Ephrem, Chrysostomo, Cirillo, Epiphanius, Theodoreto, Oecumenio, Theophylacto, Damasceno, et ex ipso Concilio Florentino. Nam quod Petrus Martyr dicit, in eo Concilio Patres Graecos diu restituisse, mendacium est; siquidem in prima sessione, et rursum in ultima, affirman, se perpetuo Purgatorium credidisse, et orationem pro defunctis, sed solum ambigere de qualitate pone; An si videlicet ignis, an aliquid aliud. Quod ergo de Graecis jactatur, quod Purgatorium negant, aut est falsum, aut de particularibus hominibus intelligendum est.

In tertio argomento miror Petrum Martystem; nam eti Dionysius non nominat Purgatorium, tamen expresse dicit, orari pro defunctis, ut a peccatis liberentur. Sic enim ait cap. 7. part. 3: « Precibus, inquit, a divina benignitate contendit, ut omnia peccata, quae humana fragilitate admissa sunt ei, qui excessit e vita, remittat. » Deinde querit, cur oretur pro defunctis, ut eis peccata remittantur, cum scriptum sit omnes acceptiores, prout in corpore gesserint? Et respondebit, ideo orari, quia illi per meritum hujus vite digni facti sunt, quibus preces viventium prodessent. Nisi ergo S. Dionysius secum ipse pugnaverit, non potuit Purgatorium ignorare, aut negare cum tam aperte orationem asserat pro defunctorum peccatis.

Ad quartum, opponimus alia loca S. Augustini. Nam in eodem Enchiridio cap. 410. asserit, orationes et sacrificia professe animabus, et similiter q. 2, ad Dulcitium et lib. XXI. de Civit. Dei cap. 24. dicit, constare, animas purgari post hanc vitam, et cap. I. de cura pro mortuis agenda dicit: « Non du-

bium est, prodesse orationem defunctis. »

Respondet Petrus Martyr, debere haec loca exponi per illa, in quibus dubitat. At quomodo, queso, exponemus: constat, et non dubium est, per illa; Incredibile non est, et: Forsan verum est? Necesse est igitur dicere: Augustinum aliquid de Purgatorio certa fide tenuisse, et de aliqua re dubitasse, quid sit de quo dubitavit, nos facile exponemus. At non ita poterit ille exponere quid sit, de quo non dubitabit; nihil enim minus dari potest, quam eum non dubitasse de Purgatorio in genere, id est, quod sit aliquid Purgatorium post hanc vitam. Cum fide certa, potest consistere dubitatio de qualitate pienae, que infligitur; de qualitate peccati, quod punitur; de loco, tempore etc. At cum dubitatione de Purgatorio in genere, non potest consistere illa certa fides circa Purgatorium, quam tamen Augustinus habere se dicit.

Dico igitur, Augustinum in illis quatuor locis dubitare soluus de genere peccati, quod punitur; An videlicet, sicut in ha vita immoderatus amor erga temporalia, purgatura a Deo variis afflictionibus, ut mortibus uxoris, liberorum etc. ita etiam credibile sit, post hanc vitam adhuc remanere in anima separata aliquas reliquias talium affectionum actualium, que purgari debeant tribulationibus, et molestiis. Etsi enim anima corpore vacantes, non videntur posse tangi ejusmodi affectionibus corporalibus, tamen cum sint formas corporum, et in corpore diu fuerint, et rursum appellant conjungi corpori, non est incredibile, eas recordari adhuc voluntum, quas per instrumenta corpora perceperunt, et carum desiderio aliquo teneri. Quia vero res ista difficultissima est, ideo recte Augustinus dicit, posse queri, et numquam forte inveniri etc.

Ad quintum supra responsum est.

CONTROVERSIARUM

DE PURGATORIO

LIBER SECUNDUS

DE CIRCUMSTANTIIS PURGATORII.

CAPUT I.

De personis, quibus Purgatorium convenient.

Demonstravimus haec Purgatorium esse; num de circumstantiis Purgatorii, id est, de personis, loco, tempore, penit, suffragiis, aliquis id genus disserendum est. Prima igitur illa questio occurrit: « Quibus personis purgatio post hanc vitam convenient? » Multi autem existentur errores de ejusmodi personis.

Primus fuit, purgari debere post hanc vitam tan bonos, quam malos, uno Christo excepto. Haec sententia solet tribui Alenio, sed videtur esse non eius solum, sed multorum Patrum. Origenes enim hom. 14. in Lucam: « Ego, inquit, puto, quia et post resurrectionem ex mortuis indigemus Sacramento eluentem nos atque purgante; nemo enim absque sordibus resurgent poterit, nec ullam posse animam repperiri, que universum statim vitius careat. » Et in Psalm. XXXVI: « Omnes nos venire necesse est ad illum ignem, etiam Paulus sit aliquis, vel Petrus. »

Ambrosius in Psal. XXXVI: « Igne ergo, inquit, purgabund filii Levi, igne Ezechiel, igne Daniel. » Et in Ps. CXVIII. serm. 20. adducunt illud Genes. IV: *Posuit ante paradisum flammam gladium* (1), dicit, illum gla-

dium igneum, esse ignem purgatorium, per quem necessario transit, quemque in Paradisum intrat: « Omnes, inquit, oportet transire per flamas, sive ille Joannes sit, sive Petrus etc. » Et infra: « Unus ignem illum sentire non potuit, qui est iustitia Dei Christus. »

Idem videtur sensisse Hilarius in illa verba Ps. CXVIII. *Concupivit anima mea desiderare iudicia iustitiae tue.* Ubi insinuat etiam B. Mariam transire debuisse per illum ignem. Idem Laetantius lib. VII. c. 21. divin. Institut, et Hieronymus in cap. VII. Amos in illa verba: *Ecce vocabit ignem ad iudicium* (2). Denique Ruperthus lib. III. in Gen. cap. 32. explicans flammam gladium.

Hae sententia accepit, ut sonat, manifestum errorem continet. Nam in Concilio Florentino sess. ultima definitum est, aliquas animas in infernum, aliquas in purgatorium, aliquas in oculum mox recipi. Deinde Ecclesia semper creditit eos, qui mox a Baptismo moriuntur, nullam Purgatorii, nemam sentire posse, ut constanter Augustinus docet lib. XXI. de Civ. Dei, cap. 16 et similiter eos, qui baptizantur in sanguine suo, ut Cyprianus lib. IV. epist. 2. dicit, omnia enim peccata passione purgari affirmat, et ideo Martyres statim ad premium pervenire.

Adde, quod Patres adducti (Origene excepto, cuius verba in homil. 14. in Lucam, non patiuntur commodam expositionem) vindicent sano modo intelligi posse: Nam aliqui eorum per ignem non intelligent ignem Purgatorium, sed ignem divini iudicii, quod modo loquitur Paulus in priori epistola ad

(1) Gen. III. 24. — (2) Psal. CXVIII. 20; Amos. VII. 4.